

AYLANMA MABLAG'LAR VA PUL OQIMLARINI BOSHQARISH

Sobirova Ozoda

Fan va texnologiyalar universiteti

Annotatsiya: Ushbu ish korxonaning moliyaviy barqarorligi va samaradorligini ta'minlashda aylanma mablag'lar va pul oqimlarini boshqarishning nazariy asoslari va amaliy mexanizmlarini tahlil qiladi. Aylanma mablag'larning optimal tarkibi, ularni moliyalashtirish strategiyalari va pul mablag'lari harakatini rejalashtirishning ahamiyati ochib beriladi.

Kalit So'zlar: Aylanma mablag'lar, Pul oqimi, Moliyaviy menejment, Likvidlilik, To'lovga qobillilik, Kapital aylanishi.

Annotation: This paper analyzes the theoretical foundations and practical mechanisms of working capital and cash flow management in ensuring a company's financial stability and efficiency. The importance of the optimal structure of working capital, its financing strategies, and cash flow planning is highlighted.

Keywords: Working Capital, Cash Flow, Financial Management, Liquidity, Solvency, Capital Turnover.

KIRISH

Bozor iqtisodiyoti sharoitida korxonalarning muvaffaqiyati nafaqat ishlab chiqarish jarayonlarining samaradorligi, balki moliyaviy resurslarni oqilona boshqarishga ham bevosita bog'liqdir. Korxonaning moliyaviy sog'lomligi va doimiy to'lov qobiliyatini ta'minlashda aylanma mablag'lar va pul oqimlarini boshqarish markaziy o'rin tutadi. Aylanma mablag'lar korxonaning kundalik faoliyatini uzluksiz ta'minlaydigan, qisqa muddat ichida pul shakliga o'tuvchi aktivlar (xomashyo, tayyor mahsulot, debitorlik qarzlari va pul mablag'larining o'zi) yig'indisidir. Ularning hajmi, tarkibi va aylanish tezligi korxonaning likvidliligi va rentabelligiga jiddiy ta'sir ko'rsatadi. Pul oqimlari esa, korxona

faoliyatining barcha turlari bo'yicha pul mablag'larining kirib kelishi va chiqib ketishini aks ettiruvchi jarayon bo'lib, uning samarali boshqaruvi to'lov inqirozlarini oldini olish, ortiqcha pul mablag'larini foydali investitsiyalarga yo'naltirish va moliyaviy barqarorlikni mustahkamlash uchun asosiy shart hisoblanadi. Shuning uchun ushbu mavzu dolzarb ilmiy va amaliy ahamiyatga egadir.

ASOSIY QISM

1. Aylanma Mablag'lar Mohiyati va Ularni Boshqarish

Aylanma mablag'lar (inglizcha: Working Capital) korxona aktivlarining bir qismi bo'lib, bir ishlab chiqarish sikli davomida yoki bir yil ichida to'liq iste'mol qilinadi yoki qiymatini tayyor mahsulotga o'tkazadi. Ularni boshqarishdan asosiy maqsad – korxonaning likvidliligi va rentabelligi o'rtasidagi optimal muvozanatni topishdir. Aylanma mablag'lar zaxiralar (xomashyo, materiallar, tugallanmagan ishlab chiqarish, tayyor mahsulot), debitorlik qarzlari va pul mablag'lari (kassadagi va hisob raqamidagi) kabi elementlardan iborat. Aylanma mablag'larni moliyalashtirishda agressiv, konservativ va mo'tadil (optimal) strategiyalar mavjud. Konservativ yondashuv doimiy aylanma mablag'larni uzoq muddatli manbalar hisobidan moliyalashtirishni nazarda tutsa, agressiv yondashuv maksimal rentabellikka erishish uchun qisqa muddatli qarz manbalaridan faol foydalanishni anglatadi.

2. Pul Oqimlarini Tahlil Qilish va Rejalashtirish

Pul oqimi (inglizcha: Cash Flow) - bu muayyan davr ichida korxonaning uchta asosiy faoliyat turi (operatsion, investitsion va moliyaviy) bo'yicha naqd va naqdsiz pul mablag'larining kirimi va chiqimini ifodalovchi tushunchadir. Pul oqimining sof miqdorini aniqlash, ya'ni kirim va chiqim o'rtasidagi farqni hisoblash moliyaviy holatni baholash uchun zarurdir. Pul oqimi hisoboti korxonaning moliyaviy barqarorligi va to'lov qobiliyatini chuqur tahlil qilish imkonini beradi. Pul tushumlari va to'lovlarini prognoz qilish (byudjetlashtirish) orqali kassa uzilishlari

(kassa defitsiti) oldi olinadi yoki ortiqcha mablag'lar aniqlanib, ular daromadli investitsiyalarga yo'naltiriladi (Cash Management).

MUHOKAMA

Aylanma mablag'lar va pul oqimlarini samarali boshqarish o'zaro chambarchas bog'liqdir. Aylanma mablag'larning har bir elementi (masalan, zaxiralar yoki debitorlik qarzlar) bevosita pul oqimlariga ta'sir qiladi. Masalan, debitorlik qarzlarining ko'payishi pul kirimini kechiktirib, pul oqimi manfiy bo'lishiga olib kelishi mumkin. Shu sababli, boshqaruv qarorlari kompleks yondashuvni talab qiladi. Birinchidan, Likvidlilik va Rentabellik Murosasi – yuqori pul mablag'lari zaxirasiga ega bo'lish likvidlilikni oshiradi, ammo past rentabellikka olib keladi. Boshqaruvning asosiy vazifasi — zaxiralar, debitorlik va kreditorlik qarzlarini optimal darajada saqlash orqali bu ikki ko'rsatkich o'rtasida muvozanat yaratish. Ikkinchidan, Pul Aylanmasi Siklini Qisqartirish – korxona pul oqimini yaxshilash uchun pul aylanmasi siklini qisqartirish muhimdir. Bu zaxiralarni tez sotish, debitorlik qarzlarini tez undirish va kreditorlik qarzlarini oqilona muddatlarda to'lash orqali amalga oshiriladi.

XULOSA

Aylanma mablag'lar va pul oqimlarini malakali boshqarish korxonaning uzoq muddatli strategik maqsadlariga erishish uchun hal qiluvchi ahamiyatga ega. Samarali boshqaruv likvidlilikni saqlash, to'lov qobiliyatini oshirish va moliyaviy xatarlarni kamaytirish imkonini beradi. Korxonalar aylanma mablag'lar strukturasi doimiy tahlil qilish, pul oqimlarini aniq rejalashtirish va moliyalashtirishning optimal strategiyalarini qo'llash orqali o'z faoliyatining barqarorligini ta'minlashlari lozim.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Van Horn J. C., Wachowicz J. M. Jr. Fundamentals of Financial Management. Prentice Hall, 2009.

2. Sharipov I. A., Tursunov B. O. Moliya menejmenti. Darslik. T.: Iqtisod-Moliya, 2018.
3. Brigham E. F., Houston J. F. Fundamentals of Financial Management. Cengage Learning, 2020.
4. O'zbekiston Respublikasining "Buxgalteriya hisobi to'g'risida"gi Qonuni. (Amaldagi tahriri).
5. Rasmiy statistik ma'lumotlar manbalari (Masalan, korxonaning moliyaviy hisobotlari yoki Davlat statistika qo'mitasi ma'lumotlari).